

El comte-duc d'Olivares

El regnat de Felip IV apareix presidit per la figura política de Don Gaspar de Guzmán, comte-duc d'Olivares (1621-1643). El nou favorit va desenvolupar un ampli programa de reformes per refer la monarquia i mantenir l'hegemonia militar i política a Europa. Aquestes reformes es van iniciar amb la neteja i el sanejament de l'Administració destituint els funcionaris corruptes i processant els seus predecessors en el càrrec, ducs de Lerma i Uceda. El govern d'Olivares es va caracteritzar per una sincera inquietud pels problemes dels regnes i un tarannà autoritari i personalista a l'exercici del poder. Va limitar l'autoritat dels **Consells**, que van esdevenir purs òrgans consultius no vinculants, i va desconfiar de l'alta noblesa per ocupar els principals càrrecs de l'estat. Igualment no es va mostrar favorable als expedients de neteja de sang. Per auxiliar-se en les feines de govern va crear nombroses **juntas** que intentaren introduir reformes per tal de solucionar els tradicionals mals dels regnes (ruïna de l'agricultura i de la indústria castellana o el desequilibri financer). La junta més important va ser la anomenada **Junta Grande de Reformación** que va prendre mesures per fomentar l'increment demogràfic, millorar l'agricultura, afavorir el comerç i imposar l'austeritat de les despeses de l'administració i de la Casa Reial.

Olivares era conscient que l'estructura institucional de la Monarquia, en un moment de forta recessió econòmica, era ineficaç per continuar mantenint la política imperialista. Per tant, va creure, convenient imposar una reforma i centralització de l'administració per tal de repartir les carregues militars i fiscals entre tots els súbdits i tots els regnes. El **Gran Memorial** de 1624 contenia tot un programa per l'exercici del poder absolut front als diferents grups socials i als diferents regnes. Aquest projecte unificador va trobar la seva formulació en la **Unió d'Armas**, que consistia en repartir la carrega de l'esforç militar entre tots els regnes. Es preveia un exèrcit de cent quaranta mil homes mantingut pels diferents regnes segons una assignació establerta en funció dels seus suposats recursos humans i econòmics. (Castella, 44.000; Itàlia, 30.000; Portugal, 16.000; Catalunya, 16.000; Flandes, 10.000; Aragó, 10.000; Balears i Canàries, 6,000)

Però els intents del comte-duc van topar amb l'oposició dels regnes perifèrics, que es van resistir a cedir els seus tradicionals **drets forals**¹. La monarquia convocà el 1626 les Corts d'Aragó (Aragó, València i Catalunya) per aprovar elevats **serveis**. Si les Corts de València i d'Aragó van acabar per aprovar limitades subvencions per armar l'exèrcit que contemplava l'*Unió d'Armes*, Catalunya va rebutjar repetidament tota concessió amb la justificació de que atemptaven els tradicionals privilegis forals. D'aquesta manera, una vegada es va produir l'acceptació de Flandes i d'Itàlia, Catalunya es convertí en l'únic estat al marge de l'Unió d'Armes.

A la primera meitat del segle XVII **Catalunya** vivia un moment de recuperació demogràfica, gràcies a l'emigració francesa del segle anterior. Però a l'interior del principat l'estancament econòmic contrastava amb el impuls comercial de Barcelona. La pau social es veia afectada per la falta de seguretat al camp i pel desgovern de l'aristocràcia rural. El país es trobava assolat pel bandolerisme i per faccions enfrontades, amb una notable participació de la noblesa rural. Amb aquesta situació, les necessitats econòmiques derivades de la política militar de la monarquia, (exigència d'elevats subsidis per mantenir la Unió d'Armes) no atenien a la real capacitat dels habitants del principat, ni s'avenien amb la tradició constitucional catalana². Les institucions catalanes van mantenir una especial resistència a incrementar l'aportació de noves i majors subvencions a la Corona.

La situació al principat, que ja es trobava crispada per la intolerant actuació d'alguns virreis, va empitjorar per la participació de la corona en la guerra dels Trenta Anys i la subsegüent l'amenaça de França (1936) sobre Catalunya. Catalunya va tenir que assumir, ara sí, un important esforç militar en la defensa del seu territori contra França. L'oposició de la pagesia al reclutament forçós (tradicionalment els catalans estaven exemptes) va generar

sentiment de greuges i protestes. Igualment les dificultats per l'allotjament de les tropes castellanes i italianes, destacades per defensar la frontera oriental peninsular, van acabar per promoure un conflicte amb la població del Principat. Aquest és el context que preparà la gran revolta catalana de 1640 (guerra dels Segadors), que serà seguida per altres aixecaments secessionista a Portugal i Nàpols.

1. “En mobilitzar els recursos de les diverses províncies espanyoles, Olivares havia indefectiblement de veure els seus esforços obstaculitzats per innombrables privilegis arcaics, i immunitats medievals de mena semblant”

J. H. Elliot “La revolta catalana 1598-1640”, Ed. PUV, València, 2006

2. “La base de llur sistema constitucional era el seu caràcter contractual(...) Les lleis per les quals es governava el principat eren acordades entre el príncep i els seus súbdits en reunir-se les Corts o parlament de Catalunya. Que només podia reunir-se quan el príncep hi era present en persona(...) ...cada rei, en ocasió de la seva accessió, jurava que serien inviolablement observades (les Constitucions) per ell i pels seus funcionaris. Reunides, les Constitucions constituïen una carta fonamental de les llibertats de Catalunya. Impossibilitaven la taxació arbitrària per part de la Corona; protegien els catalans contra els abusos de la justícia reial; els garantien la propietat; determinaven la forma, el caràcter i els poders de l'administració reial”

J. H. Elliot “La revolta catalana 1598-1640”, Ed. PUV, València, 2006